

Міністерство освіти і науки України
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

НАУКОВИЙ
ПОТЕНЦІАЛ
ДОСЛІДНИКА:
ФІЛОЛОГІЧНІ ТА
МЕТОДИЧНІ
ПОШУКИ

2024

Збірник наукових праць
викладачів і студентів
Випуск XII

УДК: 811 (082), 372, 378
Н 34

Рекомендовано вченою радою Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (протокол № 10 від 27 березня 2024 р.)

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Йовенко Л. І. – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри української літератури, українознавства та методик їх навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Бикова Т. В. – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української літератури Українського державного університету імені М. П. Драгоманова.

Н 34 Науковий потенціал дослідника: філологічні та методичні пошуки : зб. наукових праць викладачів і студентів. Вип. XII. / за заг. ред. Н. В. Гоголь. Глухів : Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка, 2024. 406 с.

Видається в авторській редакції. Редакційна колегія не завжди поділяє погляди авторів та не несе відповідальності за зміст матеріалів.

Збірник містить статті, у яких викладені результати науково-дослідних робіт, теоретичних і експериментальних досліджень з актуальних питань лінгвістики, літературознавства, лінгвоукраїнознавства, методик навчання мов і літератур. У випуску подано матеріали наукових конференцій, семінарів, результати роботи наукових гуртків і проблемних груп.

© Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка, 2024

ДО ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ЛЕПБУК НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

У розвідці подано ймовірні аспекти використання на уроках української літератури методу лепбук; висвітлено його сприяння ефективному засвоєнню навчального матеріалу, його аналізу в ігровій та інтерактивній формі та розвитку ключових навичок здобувачів середньої освіти відповідно до сучасних вимог.

Ключові слова: лепбук, методика навчання, українська література, різновекторність навчання, багатоаспектність, інтерактивність, ігрові технології, освітній процес.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Презентована розвідка має на меті оглядово розглянути аспекти, які надає використання методу «лепбук» на уроках української літератури в закладах середньої освіти. Методисти, які займаються розробленням питань у цьому напрямі, зазначають, що використання цього методу в практичній діяльності учителів закладів середньої освіти є дієвим та продуктивним у контексті підвищення мотивації учнів щодо опрацювання навчального матеріалу, когнітивної діяльності, активізації освітнього процесу. Зазначимо, що стимулювання творчого мислення, розвиток аналітичних навичок, поглиблене освоєння літературних творів – це лише деякі з аспектів, які роблять цей метод актуальним та корисним для впровадження в освітній процес. Окремо варто зауважити, що, беручи до уваги сучасні вимоги, які висуваються до освітнього простору та зацентровують увагу на імплементації до освітнього процесу різноманітних методів навчання, у тому числі активних та інтерактивних, метод лепбук є ефективним інструментом, що викликає інтерес, стимулює освітню діяльність, сприяє підвищенню мотивації учнів та розвитку аналітичних навичок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання визначеної проблеми. На сьогодні немає єдиного потрактування використання методу лепбук у роботах вчених-методистів, що зумовлено багатоаспектністю самих методичних розробок. Наприклад, деякі науковці намагаються дослідити доцільність застосування цього методу в навчальному процесі [2], інші наголошують, що метод лепбук сприяє всебічному та творчому розвитку особистості [7], або розвитку дослідницьких вмінь та навичок [6]. Варто зазначити, що низка

методистів намагалися обґрунтувати використання цього методу в роботі з дошкільнятами [8] чи з учнями початкових класів [2]. Така різновекторність згаданих методичних праць обумовлює потребу аналізу різних аспектів використання лепбуку як одного з основних інтегративних методів навчання, що сприяють формуванню базових та ключових компетентностей здобувачів середньої освіти.

Мета статті полягає в аналізі концепції методу «лепбук» та методики його впровадження у навчальний процес як інструменту підвищення мотивації та інтересу учнів до вивчення української літератури.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сучасному етапі розвитку методичної думки, лепбук (з англ. «lapbook» – книжка на колінах) трактується як один з методів, що сприяє усвідомленому запам'ятовуванню навчального матеріалу. Уперше ця методика була використана Таммі Дабі (США) у своїй домашній школі. За основу вона обрала мінікниги Діни Зайк, яка для легкого та ненав'язливого запам'ятовування інформації дітьми пропонувала використовувати складені аркуші паперу, які назвала *foldables*, і детально описала різноманітні способи їх творення [6, с. 24]. Т. Даббі запропонувала вкласти згадані мінікнижки в єдину папку, оригінально й тематично оформлену. Ця саморобна книжка була названа «лепбук» авторкою, оскільки вся робота відображалася у «книзі, що могла вміститися на дитячих колінах» [6, с. 24]. На теренах України лепбук був вперше використаний Тетяною Пироженко, яка спочатку скористалася цією технологією на заняттях із власною дитиною, а потім розробила методику роботи з мінікнижкою в процесі дослідної роботи з дітьми із вивчення довкілля [4].

Отже, лепбук є книгою або текою будь-якої форми на якусь тему із різноманітними, оригінально оформленими мінікнижками, іграми, віконечками, малюнками, тощо. Такі творчі книжки є багатофункціональними, змістовно насиченими, а тому – інформативними, спрямованими на розвиток креативного мислення, естетичних смаків, уяви, творчих здібностей, а також роблять можливим їх використання групою дітей одночасно (хоча переважно за участю вчителя або батьків як партнерів), та мають дидактичні властивості [5, с. 16]. Окрім того, варто зауважити, що подібна форма подання матеріалу не зовсім новаторська. Вона бере витоки з часів, коли були популярними шкільні стіннівки на певну тему, у яких передбачалась велика кількість розділів, тематичних рубрик, сповнених цікавої інформації.

Серед переваг використання методу лепбук можемо назвати такі: організація освітньої діяльності шляхом взаємодії учнів і дорослих з орієнтуванням на можливості та сферу зацікавлень кожної дитини;

формування пізнавальної мотивації, допитливості, навчальної активності, дослідницького інтересу, критичного мислення; розвиток уяви, креативного мислення, творчої ініціативи, зокрема мовленнєвої; необмеженість вибору матеріалів, змістових блоків, учасників процесу, видів роботи; залучення батьків до спільної освітньої діяльності.

На сьогодні виділяють такі етапи створення лепбуків: ретельне ознайомлення з художнім текстом чи іншим матеріалом, який потрібно візуалізувати; моделювання основної концепції та структурних частин лепбука; розподіл обов'язків і завдань між учасниками проєкту; демонстрація окремих ескізів і спільне обговорення з метою коригування змісту; добір матеріалів для оформлення книги, зображень, цитат, визначення із техніками, у яких будуть зроблені рухомі елементи, тощо; створення самого лепбука та підготовка до його презентації; рекомендації щодо розробки й оформлення лепбуків, шаблони і зразки можна знайти на численних методичних вебсайтах і учительських блогах в Інтернет-мережі [1].

Завдання лепбука – якомога повно охопити всю тему та викликати в уяві учнів стійкі асоціації, що допомогли б їм осягнути і запам'ятати навчальний матеріал, художні твори, біографічні дані й т. п. Крім того, метод «лепбук» сприяє й досягненню виховної мети: організовує здобувачів середньої освіти, навчає їх працювати в колективі, обирати матеріал та осмислювати його, представляти результати своїх досліджень та власні думки, а дорослим допомагає зорієнтуватись у потребах та інтересах дітей, створити їм відповідні умови для самостійного осмислення світу [5, с. 17].

Важливою особливістю лепбука є й те, що завдання та спосіб їхнього оформлення в мінікнижці можна обирати індивідуально для кожного учня (одні – можуть намалювати сюжет, інші – зібрати листівку-водоспад, треті – розробити завдання, які б розвивали логічне мислення) та зробити колективний проєкт-книжку. Головне при цьому – у процесі створення лепбука здобувачі отримують знання самостійно, а не в готовому вигляді.

Зауважимо, що на сучасному етапі широко розповсюдженим є використання сучасних інноваційних мультимедійних технологій, які значно полегшують процес організації навчального процесу, зокрема в умовах дистанційного навчання та організації самостійної роботи, проте при роботі учнів оффлайн (або в очному) форматі групові форми значно краще сприяють підвищенню мотивації, зацікавленості, самоорганізації здобувачів середньої освіти [див. дет.: 3; 9; 10; 11]. Особливо актуальним є використання такої цікавої форми роботи в наш час, добу високих технологій, адже друкована книга втрачає свою популярність, а діти віддають перевагу не бібліотекам і читанню книжок, а комп'ютеру і

смартфону, а знайомство з друкованими виданнями часто зводиться до перегляду ілюстрацій та обкладинок.

Виготовлення лепбука дає можливість використовувати дидактичні ігри різного плану та в різних варіаціях: квест, лото, літературні пазли, прокладання маршрутів для персонажів та ін. Саме на початковому і середньому етапах, із поступовим ускладненням змісту і завдань гри відповідно до вікових особливостей, буде актуальним застосування дидактичних ігор при узагальненні будь-якої навчальної теми, тим більше, що стає можливим (і навіть буде доцільним) залучення батьків до виготовлення цих ігор.

Важливо зважати на той факт, що робота над лепбуком відрізнятиметься у різних вікових групах, набуватиме певних особливостей. У молодших класах доцільно використовувати колективну форму роботи над лепбуком, а очільником і рушієм цього процесу буде вчитель, який чітко формулює тему, мету, форми його відображення, добирає практичний матеріал. Тож учителеві треба ґрунтовно та досить відповідально поставитись до цього першого, підготовчого етапу, і за такої умови процес створення лепбука стане для учнів захопливим заняттям, уся підгрупа дружно працюватиме, а результат вразить оригінальністю, креативністю, принесе задоволення від колективної діяльності.

У середніх класах розробка лепбука може бути як колективною, так й індивідуальною формою роботи. Створюючи лепбук у колективі, учні середньої ланки здатні планувати його структуру, змістове наповнення розділів, форми візуалізації матеріалу в мінікнижках, загальне оформлення. Безумовно, учні будуть здатні це робити тільки тоді, коли мають вже певний досвід у створенні лепбука, що досягається завдяки неодноразовим вправлянням, або під пильним доглядом педагога, який скеровує процес, надає спрямування процесові. Таким чином, роль вчителя полягає в допомозі, коригуванні роботи, заохоченні до творчості та підтримці інтересу. Старші школярі створюють лепбуки переважно індивідуально, хоча можлива й колективна робота. Учні самостійно обирають, у який спосіб та який саме матеріал вклатимуть у власний лепбук. Допомога дорослого при цьому можлива і часто все ще необхідна, але, як правило, в якості поради, ненав'язлива, коригувального характеру.

Особливістю роботи над лепбуком є те, що він не має часових обмежень. Процес його створення може тривати як один день, так і займати тиждень або навіть декілька. Це зумовлено складністю поставлених задач, глибиною розкриття теми, сформованістю вмінь і навичок школярів.

У закладах середньої освіти лепбук може стати елементом гри-стратегії – однієї з найефективніших видів пізнавальних ігор. Її принцип

має витоки з комп'ютерних ігор про мандри персонажів, популярних серед молоді. Цей різновид пізнавальної гри має всі відповідні компоненти: задум, що полягає у необхідності розробити певний порядок дій, ігрові ролі, цікавий захоплюючий сюжет, самі дії гравців, результат. Однак це не звичайна гра, а сюжетно-рольова або дидактична. Її особливістю є те, що в основі покладена інтрига, якась проблема (у контексті занять з літератури – така, що означена в художньому тексті або випливає з нього), визначено мету, для реалізації якої й необхідно об'єднати зусилля (відкривати складники лепбука, виконувати завдання, перевірити результат). Наприклад, у 5 класі можна запропонувати таку форму роботи під час вивчення твору Г. Малик «Незвичайні пригоди Алі в країні Недоладії». На початку гри-стратегії учитель створює проблемну ситуацію. Серед завдань, запропонованих до виконання за цим твором, можуть бути літературні пазли, з яких треба зібрати до купи портрет персонажа, його опис в тексті і характеристику, тлумачення символічних образів, створення карти мандрів, заповнення пантбука за епізодами тексту, проходження вікторини за текстом чи цікавою інформацією, прочитаною в лепбучі раніше, розв'язання кросворду тощо. Під час гри вчитель може кілька разів ускладнювати завдання, так би мовити, провокувати перепони, які учні повинні подолати.

Наразі популярними стали й квест-ігри, у яких основна мета – не просто виконати завдання, а й знайти в результаті нову підказку, натяк на подальші дії. Це форма інтелектуального змагання, в основі якого – послідовне виконання підготовлених заздалегідь завдань у команді чи індивідуально. Гравці отримують різноманітні ребуси, загадки і підказки, розв'язуючи які вони переходять від однієї точки заданого маршруту до наступної. Питання, пропоновані учасникам, часто об'єднуються однією темою, яка й визначає зміст квесту. Головною вимогою до їхнього складання є непередбачуваність, розмаїтість та незвичність. Від того, наскільки складними будуть завдання, залежить ступінь захопливості самого квесту, процесу гри. Однак при цьому варто уникати занадто складних завдань, які вимагатимуть значного часового проміжку для виконання та вичерпають сили гравців. Для організації такої гри так само можна використати «лепбук».

Наприклад, літературним квестом можна відзначити завершення вивчення певного літературного періоду. У лепбучі можуть міститися маршрути, за якими можуть рухатися гравці, літературні загадки, ключі до яких вони мають шукати в класі (або взагалі на території школи) за підказками, а потім вписувати чи накладати на карту і таким чином визначати наступне завдання. У лепбучі можуть бути презентовані й своєрідні загадки: пазли, літературні дешифратори, де за порядковим номером літер у алфавіті можна прочитати закодовану в цифрах назву

твору або ім'я та прізвище письменника, відгадати портрет митця, зроблений за допомогою псевдографіки, чи прочитати фразу у хмарці слів, зібрати цитати з твору або розв'язати ребуси тощо.

Висновки дослідження і перспективи подальшої наукової роботи.

Отже, метод лепбук є інструментом підвищення навчальних досягнень здобувачів середньої освіти, оскільки учні не лише вчать визначати свої цілі та завдання, добирають способи їх найкращого вирішення, шукають необхідну інформацію для розв'язання навчальних задач, проблемних питань у значному масиві матеріалів й інформаційних джерел, а й мотивуються до творчих пошуків. Метод лепбуку є достатньо перспективним на уроках української літератури, і з погляду процесу його розробки і створення, і в аспекті можливостей використання на заняттях. Лепбук може стати своєрідним творчим продуктом учнівської пізнавальної, дослідницької або проєктної діяльності. Він сприятиме реалізації принципу диференціації, індивідуалізації, подальшому формуванню пізнавальної активності, на що орієнтує стандарт загальної освіти.

Література

- 10 ідей щодо створення складових елементів lapbook. *На урок: освітній проєкт*. URL : <https://naurok.com.ua/post/10-idey-schodostvorennya-skladovih-elementiv-lapbook> (дата звернення: 06.02.2024).
- Бадер С. Лепбук як інноваційний спосіб організації навчальної діяльності в початковій школі. *Академічні візії*. 2021. Випуск 1. С. 3–14.
- Веретюк Т. Метод «Case-Study» при вивченні української мови як іноземної. *Мовна освіта фахівця: сучасні виклики та тенденції* : матеріали V Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., Харків, 23 лютого 2023 р. / Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого. Харків, 2023. С. 30–34. URL : <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/10306> (дата звернення: 04.02.2024).
- Журавська Г., Логвинчук С. Технологія «лепбук» як засіб формування життєвих компетентностей старших дошкільників. URL : <http://conf.zippo.net.ua/?p=175> (дата звернення: 07.02.2024).
- Копчук А. Лепбук «Про це говорять лише з кроликами»: особливості створення. *«Інклюзія у просторі літератури (контекст: “Про це говорять лише з кроликами” Анни Хьоглунд)»*: збірка матеріалів І міжуніверситетської студентської наукової постер-сесії (17 жовтня 2018 р.) / за заг. ред. А. В. Землянської. Мелітополь–Івано-Франківськ, 2018. С. 16–21.
- Крігер О. Лепбук як засіб формування дослідницьких умінь в учнів 4 класів на уроках природознавства. *Кривий Ріг*, 2018. 70 с.
- Ляшенко К. Лепбук як одна із форм реалізації міждисциплінарного підходу під час навчання в початковій школі. URL :

https://urok.osvita.ua/materials/edu_technology/61061/. (дата звернення: 08.02.2024).

8. Плячок А., Олійник В. Використання технології «лепбук» в роботі з дошкільниками: навчально-методичний посібник. Вінниця : КУ «ММК», 2017. 45 с.

9. Четверик В. Роль цифрових технологій у самостійному вивченні іноземної мови: переваги та недоліки. *Інформаційні технології в освіті та науці*: зб. наук. пр. III Міжнар. наук.-практ. конф. Мелітополь; Запоріжжя: ФОП Однорог Т. В., 2023. Вип. 13. С. 419–424. URL : <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/11667> (дата звернення: 04.02.2024).

10. Chetveryyk V. Multimedia Resources in Foreign Language Learning for Intercultural Competence Development. *Learning & Teaching: after War and during Peace* [Electronic Edition] : Conference Proceedings of II International Scientific & Practical Conference, Kharkiv, Ukraine, 10 November, 2023 / H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University ; [editorial board: I. Kostikova (editor-in-chief) etc.]. Kharkiv, 2023. Pp. 36–37. URL : <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/13255> (дата звернення: 05.02.2024).

11. Veretiuk T. Implementing CLIL Methodology Elements in the Teaching Process of Ukrainian Literature. *Learning & Teaching: after War and during Peace* [Electronic Edition] : Conference Proceedings of II International Scientific & Practical Conference, Kharkiv, Ukraine, 10 November, 2023 / H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University ; [editorial board: I. Kostikova (editor-in-chief) etc.]. Kharkiv, 2023. Pp. 175–176. URL : <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/13257> (дата звернення: 05.02.2024).

Tetiana Veretiuk. Exploring the Implementation of the Lapbook Method in Ukrainian Literature Lessons at Secondary Education Institutions

Abstract. This article aims to analyze the use of the lapbook method in Ukrainian literature lessons, focusing on its capacity to enhance the acquisition of educational material. It examines how lapbooks can be utilized in a game-like and interactive format to develop key skills among secondary education students in alignment with modern standards.

Key words: lapbook, teaching method, Ukrainian literature, multi-vector learning, multi-faceted approach, interactivity, gamification, educational process.